

TRANSFORMÁCIA ŠTÁTU V 21. STOROČÍ A NOVÉ GLOBÁLNE PROSTREDIE

TRANSFORMATION OF THE STATE IN 21ST CENTURY AND NEW GLOBAL ENVIRONMENT

IVAN KLÍNEC

ABSTRAKT

Úpadok národných štátov sa stal zjavným koncom 20. storočia a zastaralé ekonomické, spoločenské a politické teórie a koncepty sa stali prekážkou adaptácie na celosvetovo prebiehajúce civilizačné zmeny. Národné štáty sa dostávali postupne do krízy a začali sa hľadať nové koncepty vysvetľujúce fungovanie ekonomiky a spoločnosti v nových realitách. Začiatok 21. storočia je tak spojený s hľadaním a vytváraním nových teórií, konceptov a foriem organizácie ekonomiky, spoločnosti a civilizácie. Vznikajúci koncept trhového štátu sa javí ako jeden z najvýstižnejších konceptov popisujúcich nové reality meniaceho sa sveta. Koncept trhového štátu umožňuje popísať predpokladané smerovanie ekonomických a spoločenských štruktúr, ktoré celosvetovo strácajú industriálnu podobu a v mnohých smeroch sa podobajú na štruktúry, ktoré fungovali v období pred industriálnou érou a takisto v čase pred vznikom národných štátov. Spod kontroly štátu sa postupne vyčleňuje stále viac oblastí života spoločnosti. Privátnymi aktivitami sa stávajú aj také činnosti ako obrana alebo spravodajstvo. Postupujúci rozpad národných štátov vytvára takisto mnohé riziká, ktoré už dnes ohrozujú fungovanie niektorých oblastí spoločnosti a vyžadujú hľadanie možných riešení a eliminácie týchto hrozieb.

Kľúčové slova: národný štát, trhový štát, globálne prostredie, privatizácia, teórie, organizácia, koncepty

ABSTRACT

The decline of nation states became apparent at the end of the 20th century and outdated economic, social and political theories and concepts will become impediment to the ongoing adaptation to the world civilization changes. Nation states are moving gradually into a crisis, which started the search for new concepts explaining the functioning of the economy and society in the new realities. Beginning of the 21st century is thus associated with searching for and designing of new theories, concepts, and forms of organization of the economy, society and civilization. The emerging concept of the market state seems to be one of more appropriate concepts describing the new reality of a changing world. The concept of market state describes the possible directions of economic and social structures, which worldwide lose industriale forms and in many ways resemble the structures that worked in the period before the industrial era and also in the time before the emergence of nation states. From the control of the state allocates more and more areas of social life. As private activities are becoming even activities such as defense or intelligence. The ongoing disintegration of the nation states creates too many risks that now threaten the functioning of society. Therefore is necessary the search for possible solutions to eliminate these threats.

Key words: nation-state, market state, global environment, privatization, theories, organization, concepts

ÚVOD

Chaos rozpadávajúceho sa industriálneho poriadku a zrod nového poriadku civilizácie mení v globálnom meradle pravidlá jej fungovania a vytvára nové globálne prostredie, ktoré je novým priestorom pre fungovanie civilizácie, spoločnosti a ekonomiky a takisto i pre život jednotlivých ľudí. Toto nové globálne prostredie je z veľkej časti nezmapované rovnako ako aj vytvárajúce sa pravidlá. Staré mapy ekonomických a sociálnych teórií zastarali a stratili svoju výpovednú hodnotu. Nové mapy sa postupne vytvárajú a snažia sa popisovať meniacu a vytvárajúcu sa realitu.

Spoločenská a ekonomická organizácia informačného veku sa začiatkom 21. storočia začala pripodobovať predindustriálnym formám organizácie ekonomiky a spoločnosti. Postindustriálna civilizácia v mnohých smeroch sa začala pripodobovať predindustriálnej civilizácii. Nájomné armády a súkromné bezpečnostné služby sa podobajú viac na najomných žoldnierov stredoveku a súkromné transnacionálne ale i lokálne organizácie oslabujú a rozkladajú silu štátu. Vzniká tak chaos štátov, regiónov a transnacionálnych organizácií, kde regionálne organizácie a spoločenstvá sú často rovnocenným konkurentom štátov a kde ekonomiky transnacionálnych organizácií prevyšujú svojou silou ekonomiky jednotlivých štátov.

Postindustriálna civilizácia sa však líši od predindustriálnej, a to najmä svojou technologickou základňou ako i globálne vzájomne prepojenými sieťami. Zosieťovaná, zlinkovaná a zhypercentovaná civilizácia vytvára určitú formu globálnej pavučiny prepájajúcej jednotlivcov, organizácie, regióny i štáty.

ZÁKLADNÉ CHARAKTERISTIKY NOVÉHO GLOBÁLNEHO PROSTREDIA

Nové globálne prostredie postupne vytvorí priestor, v ktorom budú fungovať jednotlivci, ekonomiky a spoločnosti v informačnom veku. Tento priestor bude tvoriť rámce a pravidlá hry, v rámci ktorých bude fungovať celá civilizácia.

Nové globálne prostredie 21. storočia sa dá popísať nasledovnými základnými charakteristikami:

- Prechodom od entropického spôsobu fungovania civilizácie k syntropickému a postupné prispôsobovanie jednotlivých podštruktúr civilizácie syntropickým princípom.
- Vytváraním globálnych transnacionálnych štruktúr a ich vyvažovaním rastúcim počtom lokálnych a regionálnych štruktúr.
- Vytváraním zmiešanej ekonomiky na všetkých úrovniach, kde transnacionálne štruktúry budú dopĺňať lokálne a regionálne štruktúry.
- Globálnym pôsobením základných pravidiel civilizácie Tretej vlny.
- Premenu národných štátov na trhové štáty a s tým spojenou zmenou konštitučných poriadkov.
- Vytváraním nehmotnej ekonomiky ako nehmotného obalu hmotnej ekonomiky, pričom štruktúry nehmotnej ekonomiky budú rozhodujúcou podmienkou fungovania ekonomiky na všetkých úrovniach.
- Rastom civilizačného jadra a procesmi napojenia sa na toto jadro.
- Vlády národných štátov sú nahrádzané komplexnejšími systémami vládnutia - governance.

Nové globálne prostredie	
Industriálny vek	Informačný vek
<p>Entropické princípy</p> <p>Národné organizačné štruktúry</p> <p>Uzavreté systémy</p> <p>Národné štáty</p> <p>Národné ekonomiky</p> <p>Pravidlá podľa stupňa evolúcie spoločnosti</p> <p>Hmotná ekonomika</p> <p>Civilizácia ako súbor národných štátov</p> <p>Vlády</p>	<p>Syntropické princípy</p> <p>Transnacionálne organizačné štruktúry</p> <p>Open Source systémy</p> <p>Trhové štáty</p> <p>Transnacionálne a lokálne ekonomiky</p> <p>Globálne pôsobenie pravidiel Tretej vlny</p> <p>Hmotná plus nehmotná ekonomika</p> <p>Civilizácia ako jadro a medzera</p> <p>Systémy vládnutia</p>

Tab. 1 Nové globálne prostredie

Koncepty transformácie národných štátov v 21. storočí		
Autor	Industriálna éra	Informačná éra
Robert Reich	Národné hospodárstvo	Globálna a národná časť ekonomiky
John Naisbitt	Národné štáty	Ekonomické domény
Martin Van Creveled	Vzostup národných štátov	Úpadok národných štátov
Philip Bobbitt	Národné štáty	Trhové štáty
Gregory Treverton	Národné štáty	Trhové štáty
David Ronfeldt	Hierarchie	Siete
John Arquilla	Hierarchie	Siete
John Robb	Národné štáty	Virtuálne štáty
Thomas Barnett		Globálne jadro a medzera
Medard Gabel	Národné štáty	Multinacionálne korporácie
Henry Bruner	Národné štáty	Multinacionálne korporácie
Robert Kaplan	Národné štáty	Prichádzajúca anarchia
James Goldsmith	Národné hospodárstvo	Globálna a národná časť ekonomiky

Tab. 2 Koncepty transformácie národných štátov v 21. storočí

TRHOVÉ ŠTÁTY – ZÁKLAD NOVÉHO GLOBÁLNEHO PROSTREDIA 21. STOROČIA

Úpadok národných štátov sa stal zjavným koncom 20. storočia a zastaralé ekonomické, spoločenské a politické teórie a koncepty sa stali brzdu adaptácie na celosvetovo prebiehajúce civilizačné zmeny. Národné štáty sa dostávali postupne do krízy a začali sa hľadať nové koncepty vysvetľujúce fungovanie ekonomiky a spoločnosti v nových realitách. Začiatok 21. storočia je tak spojený s hľadaním a vytváraním nových teórií, konceptov a foriem organizácie ekonomiky, spoločnosti a civilizácie. Vznikajúci koncept trhového štátu sa javí ako jeden z najvýstižnejších konceptov popisujúcich nové reality meniaceho sa sveta.

Koncept trhového štátu umožňuje popísať predpokladané smerovanie ekonomických a spoločenských štruktúr, ktoré celosvetovo strácajú industriálnu podobu a v mnohých smeroch sa podobajú na štruktúry, ktoré fungovali v období pred industriálnou érou a takisto v čase pred vznikom národných štátov. Spod kontroly štátu sa postupne vyčleňuje stále viac oblastí života spoločnosti. Privátnymi aktivitami sa stávajú aj také činnosti ako obrana alebo spravodajstvo. Tak ako v predindustriálnej dobe fungovali armády nájomných žoldnierov, aj dnes vznikajú súkromné armády a dokonca aj súkromné spravodajské služby. Postupujúci rozpad národných štátov vytvára takisto mnohé riziká, ktoré už dnes ohrozujú fungovanie niektorých oblastí spoločnosti a vyžadujú hľadanie možných riešení a eliminácie týchto hrozieb.

ÚPADOK A TRANSFORMÁCIA NÁRODNÝCH ŠTÁTOV

Diskusia o konci národných štátov sa vedú už niekoľko desaťročí. Diskusia o možnej podobe štátu v 21. storočí sa zintenzívnila spolu s postupujúcim celosvetovým rozvratom spoločenského poriadku národných štátov, ktorý sa zintenzívnil najmä po udalostiach z 11. septembra 2001.

Úpadkom a transformáciou národných štátov sa zaoberali japonský ekonóm a teoretik manažmentu Kenichi Ohmae v knihách *The Borderless World* (1990) (1999)¹, *The End of Nation State* (1996)² a *The Next Global Stage* (2005)³, izraelský

¹ Ohmae, Kenichi: *The Borderless World. Power and Strategy in the Interlinked Economy. Management Lessons in the New Logic of the Global Marketplace.* Revised Edition. HarperCollins Publishers, Inc., New York, NY 1999

² Ohmae, Kenichi: *The End of the Nation State. The Rise of Regional Economies.* Free Press Paperbacks, New York, NY 1996

historik a vojenský expert Martin van Creveld v knihe *The Rise and Decline of the State* (1999)⁴ a v článkoch *The Fate of the State* (1996)⁵ a *The State: Its Rise and Decline* (2000)⁶, americký právny expert a stratég Philip C. Bobbitt v knihe *Shield of Achilles* (2002)⁷, americký spravodajský expert Gregory F. Treverton v knihe *Reshaping National Intelligence for an Age of Information* (2001)⁸ a v textoch *Governing the Market State* (2002)⁹ a *Intelligence and the „Market State“* (2001)¹⁰, americký futuroológ v knihe *Megatrends 2000* (1990)¹¹, ktorú napísal spolu s Patriciou Aburdeneovou a v knihe *Mind Set !* (2006)¹², francúzsky diplomat Jean-Marie Guehenno v knihe *The End of the Nation State* (1995)¹³, americký publicista Robert Kaplan v knihe *The Coming Anarchy* (2000)¹⁴, americkí futuroológovia Medard Gabel a Henry Bruner v knihe *Global Inc. An Atlas of the Multinational Corporation*¹⁵ alebo americký vojenský expert Lawrence F. Modisett v článku *Is This the End of the Nation-State ?* (2002)¹⁶.

VYTVÁRANIE TRHOVÝCH ŠTÁTOV

Vytváranie trhových štátov je konceptuálnym modelom, ktorý sa snaží vysvetliť základné zmeny vo fungovaní národných štátov na základe evolučného vývoja moderného štátu za posledných šesťsto rokov.

Národné štáty vo svojej klasickej podobe podliehajú erózii zhruba od deväťdesiatych rokov dvadsiateho storočia. Koncept trhových štátov popisuje trend erózie národného štátu a trendy jeho fungovania v inom režime v meniacich sa podmienkach globálneho sveta, informačnej spoločnosti a trhovej ekonomiky.

Autorom konceptu trhového štátu sú americký profesor práva Philip C. Bobbitt a americký bezpečnostný expert Gregory F. Treverton.

Philip C. Bobbitt popísal vytváranie trhového štátu v knihe *Shield of Achilles* (2002)¹⁷ a Gregory F. Treverton tak urobil v knihe *Reshaping National Intelligence for an Age of Information* (2001)¹⁸ a v textoch *Governing the Market State* (2002)¹⁹ a *Intelligence and the „Market State“* (2001)²⁰

Vytváranie trhových štátov bolo zahrnuté ako jeden z hlavných globálnych trendov do najnovších scenárov Royal Dutch / Shell *Globálne scenáre 2025 – The Shell Global Scenarios 2025*²¹.

INDUSTRIÁLNA SPOLOČNOSŤ AKO NÁRODNÝ ŠTÁT

Vznik, vzostup a úpadok národných štátov je možné analyzovať ako proces evolučného vývoja spoločnosti. Moderný štát vznikol v predindustriálnom období, ale jeho vrcholná forma je spojená s obdobím industriálnym. Moderný štát v podobe národného štátu plne rozvinul paradigmu industrializmu a riadenie spoločnosti ako stroja aplikoval na všetky oblasti života spoločnosti. Je to názorne vidieť na vzraste štátnej byrokracie a administratívy ako nástroja riadenia a kontroly spoločnosti.

Martin Van Creveld uvádza, že v Európe a v USA expanzia štátom riadeného blahobytu viedla k rovnako veľkému rastu byrokracie. V druhej polovici dvadsiateho storočia počet ministerstiev, ktoré počas rokov formovania štátu v sedemnástom a v osemnástom storočí málokedy prekročili počet štyri, vzrástol na približne dvadsať²². K ministerstvám spravodlivosti, zahraničných vecí, vojny a pokladu boli pripojené ministerstva vnútorných vecí, polície, poľnohospodárstva, dopravy, komunikácií, vzdelania, zdravia, práce, blahobytu, obchodu a priemyslu, letectva, energie, plánovania, bývania, vedy

³ Ohmae, Kenichi: *The Next Global Stage. The Challenges and Opportunities in Our Borderless World*. Wharton School Publishing, Upper Saddle River, New Jersey 2005

⁴ Van Creveld, Martin: *The Rise and Decline of the State*. Cambridge University Press, Cambridge, UK 1999

⁵ Van Creveld, Martin: *The Fate of the State*. In: *Parameters*. US Army War College Quarterly. Spring 1996, Vol. XXVI, No. 1

⁶ Van Creveld, Martin: *The State: Its Rise and Decline*. Ludwig von Mises Institute, 10/16/2000

⁷ Bobbitt, Philip C.: *The Shield of Achilles. War, Peace, and the Course of History*. Alfred A. Knopf, New York 2002, Anchor 2003

⁸ Treverton, Gregory F.: *Reshaping National Intelligence for an Age of Information*. RAND Studies in Policy Analysis. Cambridge University Press, UK 2001

⁹ Treverton, Gregory F.: *Governing the Market State*. In: Klitgaard, Robert, Light, Paul C. (editors): *High-Performance Government. Structure, Leadership, Incentives*. RAND Corporation, Santa Monica, CA 2005

¹⁰ Treverton, Gregory F.: *Intelligence and the „Market State“*. *The Nation-State's Changing Role*. In: *Studies in Intelligence*. Winter-Spring 2001 No. 10, Unclassified Edition

¹¹ Naisbitt, John, Aburdene, Patricia: *Megatrends 2000. Ten New Directions for the 1990's*. William Morrow and Company, Inc., 1990

¹² Naisbitt, John: *Mind Set ! Reset Your Thinking and See the Future*. Collins, New York, NY 2006

¹³ Guehenno, Jean-Marie: *The End of Nation-State*. University of Minnesota Press, 1995

¹⁴ Kaplan, Robert D.: *The Coming Anarchy. Shattering the Dreams of the Post-Cold War*. Random House, New York 2000

¹⁵ Gabel, Medard, Bruner, Henry: *Global Inc. An Atlas of the Multinational Corporation*. The New Press, New York, NY 2003

¹⁶ Modisett, Lawrence F.: *Is This the End of the Nation-State ?* In: *Naval War College Review*. Winter 2002, Vol. IV, No. 1

¹⁷ Bobbitt, Philip C.: *The Shield of Achilles. War, Peace, and the Course of History*. Alfred A. Knopf, New York 2002, Anchor 2003

¹⁸ Treverton, Gregory F.: *Reshaping National Intelligence for an Age of Information*. RAND Studies in Policy Analysis. Cambridge University Press, UK 2001

¹⁹ Treverton, Gregory F.: *Governing the Market State*. In: Klitgaard, Robert, Light, Paul C. (editors): *High-Performance Government. Structure, Leadership, Incentives*. RAND Corporation, Santa Monica, CA 2005

²⁰ Treverton, Gregory F.: *Intelligence and the „Market State“*. *The Nation-State's Changing Role*. In: *Studies in Intelligence*. Winter-Spring 2001 No. 10, Unclassified Edition

²¹ Van der Veer, Jeroen (editor): *Shell Global Scenarios to 2025. The future business environment: trends, trade-offs and choices*. Royal Dutch/Shell Group, 2005

²² Van Creveld, Martin: *The Rise and Decline of the State*. Cambridge University Press, Cambridge, UK 2006

a technológie a turizmu. Niektoré krajiny považujú za nevyhnutné mať špeciálne ministerstvo infraštruktúry, iné ministerstvo pre šport a voľný čas, pre ekologické záležitosti alebo pre ženy.²³

Úmerne tomu narástla aj administratíva a výdaje zo štátneho rozpočtu. Počet vládnych zamestnancov vzrástol v Západnej Európe medzi rokmi 1950 a 1980 z 11 % na 23 % a v USA z 9.7 % na 15 % civilnej pracovnej sily. Švédsko dosiahlo v roku 1982 až 32 % podiel vládnych zamestnancov na pracovnej sile, Veľká Británia 22 %, kým Francúzsko a USA boli so 17 % na konci zoznamu.²⁴

Vládne výdaje na podporu byrokracie ako podiel HDP vzrástli v rokoch 1950 až 1973 na 38.8 % vo Francúzsku, z 30.4 % na 42.0 % v Západnom Nemecku, z 26.8 % na 45.0 % vo Veľkej Británii a z 34.2 % na 41.5 % v Holandsku.²⁵

Podiel výdajov na štátnu administratívu sa medzi rokmi 1940 a 1975 v Nemecku zdvojnásobil, vo Veľkej Británii strojnásobil, v Holandsku zoštvornásobil a v Dánsku sa späťnásobil keď vzrástol z 4.8 % na 24 %.. V USA vzrástol z 23 % na 35.8 % HDP.²⁶

Snahy obmedzovať rozsah a moc štátu, ktoré sa realizovali koncom dvadsiateho storočia a začiatkom storočia dvadsiateho prvého sa v praxi neprejavili v obmedzovaní počtu ministerstiev, a teda ani štátnej administratívy. Paradigma národného štátu vytvára naďalej potrebu zachovávanie rozsahu štátu a jeho administratívy.

ZROD ŠTÁTU VŠEOBECNÉHO BLAHOBYTU

Zrod štátu všeobecného blahobytu je spojený s vzostupnou a vrcholnou fázou industriálnej spoločnosti. Tento štát funguje iba niečo vyše sto rokov.²⁷

V roku 1883 nemecký kancelár Otto von Bismarck zaviedol sociálne poistenie, ktoré financoval štát. Podľa Bismarckovho plánu časť zamestnancov, ktorá ochorela alebo nebola schopná pracovať, dostávala lekársku opateru a peňažnú pomoc z fondu, do ktorého prispievali zamestnávateľia i zamestnanci.²⁸ V roku 1889 vyšiel zákon, ktorý zaručoval doslova všetkým nemeckým zamestnancom vo veku sedemdesiat rokov dôchodok.²⁹

TRANSNACIONALIZÁCIA EKONOMIKY AKO KONIEC NÁRODNÉHO ŠTÁTU

Postupujúca transformácia industriálnej spoločnosti na informačnú spoločnosť postupne rúca štruktúry národného štátu a transnacionálne sieťové štruktúry narušili teritoriálne suverenitu národného štátu.

Postupne zmizlo národné hospodárstvo a časť ekonomík jednotlivých štátov sa stala súčasťou transnacionálnych ekonomických štruktúr. Ekonomika počas obdobia národného štátu fungovala ako národné hospodárstvo. S postupujúcou transnacionalizáciou ekonomiky sa prestalo hovoriť o národnom hospodárstve a národohospodárske teórie boli postupne vystriedané ekonomickými teóriami. Národné hospodárstvo nahradila trhová ekonomika. A národný štát začal nahrádzať trhový štát.

Ekonomickú štruktúru jednotlivých štátov začala nahrádzať globálna transnacionálna ekonomická štruktúra. Na globálnej úrovni sa hovorí o vzniku globálnej ekonomiky, svetovej ekonomiky, svetového trhu, transnacionálnych korporácií, globálnych korporácií atď. Na národnej úrovni sa hovorí o rozdelení ekonomiky na časť, ktorá je napojená na globálnu ekonomiku a na časť, ktorá na globálnu ekonomiku napojená nie je.

GLOBÁLNA A.S MEDARDA GABELA A HENRYHO BRUNERA

Medard Gabel a Henry Bruner v knihe Global Inc. An Atlas of the Multinational Corporation – Globálna a.s. Atlas multinacionálnych korporácií³⁰ uvádzajú, že moderný národný štát a korporácia majú svoje začiatky približne v rovnakom období.³¹ Westfálska zmluva z roku 1648 je považovaná za bod, z ktorého začal vznikať moderný národný štát a verejná charta, ktorá vytvorila prvú spojenú kapitálovú spoločnosť v Anglicku bola vydaná kráľovnou Alžbetou I. v roku 1600.³²

Od týchto počiatkov obidve formy organizácií rástli čo do počtu, geografického rozsahu a moci. Z pár národov na viac ako 220 v roku 2001 a z pár korporácií na viac ako 63 000 multinacionálnych korporácií, pričom obidve tieto formy obbopínajú svet.

Národný štát bol historicky významnejší a mocnejší. Dnes sa toto zmenilo. Korporácie a obzvlášť multinacionálne korporácie získavajú moc, ktorá patrila národom.³³ Toto nové mocenské usporiadanie nie je iba výsledkom toho, že národné štáty odovzdávajú existujúcu moc, hoci aj toto sa deje.³⁴

²³ Tamže.

²⁴ Tamže.

²⁵ Tamže.

²⁶ Tamže.

²⁷ Naisbitt, John, Aburdene, Patricia: Megatrends 2000. Ten New Directions for the 1990's. William Morrow and Company, Inc., 1990

²⁸ Tamže.

²⁹ Tamže.

³⁰ Gabel, Medard, Bruner, Henry: Global Inc. An Atlas of the Multinational Corporation. The New Press, New York, NY 2003

³¹ Tamže.

³² Tamže.

³³ Tamže.

³⁴ Tamže.

Významnejšie je to, že nová moc je prinášaná na svet vo forme novej technológie, ktorú multinacionálne korporácie kontrolujú a je to táto nová technológia, ktorá rozširuje moc a práva multinacionálnych korporácií.³⁵ Keďže sú korporácie rýchlejšie a agilnejšie ako ich národné protažky, môžu ľahko ovplyvňovať sily globalizácie.³⁶

Nová rovnováha moci vyrastá z komplexných interakcií multinacionálnych korporácií a národného štátu. Základné charakteristiky tejto novej rovnováhy moci sú nasledovné³⁷:

- Multinacionálne korporácie sú veľké a stávajú sa väčšími. Ak porovnáme tržby korporácií a hrubý domáci produkt HDP národných štátov, potom zo 100 najväčších ekonomík sveta 53 sú korporácie. Najväčšia korporácia sveta ExxonMobil je väčšia ako viac ako 180 národov.
- Existuje veľa multinacionálnych korporácií a ich počet rýchlo rastie. V roku 1900 bolo okolo 3000 korporácií. V roku 1970 sa ich počet blížil 7000. A v roku 1990 ich bolo neuveriteľných 30 000. O desaťročie neskôr ich bolo viac ako 63 000.
- Globálne korporácie sú malé a ich rozmer stráca na význame. Väčšina zo 63000 multinacionálnych korporácií zamestnáva menej ako 250 ľudí. Mnoho obslužných spoločností zamestnáva menej ako 100 ľudí. Hlavné sídla korporácií sú hlavne v USA, Európe a Japonsku, ale napr. v Dánsku má hlavné sídlo viac ako 9000 korporácií a tisíce korporácií s malým počtom zamestnancov majú hlavné sídla v krajinách po celom svete.
- Veľké globálne korporácie sú koncentrované v určitých častiach sveta. Viac ako 90 % z 500 svetových najväčších korporácií je usídlených v bohatých industriálnych častiach sveta. Severná Amerika, Európa a Japonsko hostia 445 z nich. Zo 100 najväčších korporácií okrem troch všetky sídla v USA, Japonsku a Európe. 300 najväčších firiem kontroluje približne 25 % svetových produktívnych aktív.
- Globálne korporácie sú rýchle: niektoré korporácie rastú obrovskou rýchlosťou. Microsoft, Cisco, Enron, AOL a Ispat Steel sú príklady firiem, ktoré za pár rokov vybudovali miliardové byznisy.
- Globálne korporácie sú mocné. Hrajú vo vzrastajúcej miere dôležitú úlohu na planéte v zmysle tvorby bohatstva, využívania zdrojov, zamestnanosti, uspokojovania ľudských potrieb, environmentálnych dopadov, technologického transféru a vládnutia. Nahradili alebo prisvojili si mnohé práva národných štátov a vytvorili nové hracie pole pre podniky.
- Globálne korporácie sú vo vzrastajúcej miere významnou ekonomickou silou sveta. S viac ako 63000 multinacionálnymi podnikmi a ich 821000 zahraničnými pobočkami multinacionálne korporácie priamo zamestnávajú okolo 90 miliónov ľudí, platia viac ako 1.5 biliónov dolárov miezd, prispievajú 25 % hrubého svetového produktu a platia viac ako 1.2 biliónov dolárov daní vládam sveta.
- Globálne korporácie ovplyvňujú národné a medzinárodné vládnutie. Národné vlády teraz súťažajú medzi sebou o pritiahnutie zahraničných investícií z dôvodu významu ekonomickej rozvojovej sily korporácií.
- Globálne korporácie poháňajú zmenu. Zabezpečujú rast produktivity a zamestnanosti, platia väčšie mzdy ako domáce firmy, vytvárajú pracovné miesta rýchlejšie ako domáce firmy a vynakladajú viac prostriedkov na výskum a vývoj.

TRHOVÝ ŠTÁT PHILIPA C. BOBBITTA

Philip Chase Bobbitt je teoretikom konštitučného práva a expertom na medzinárodnú bezpečnosť a históriu stratégií. Je profesorom konštitučného práva na University of Texas v Austine v Texase. Vyštudoval právo na Princeton University a Yale Law School. Ph.D. v odbore politickej histórie získal na Oxforde.

Vykonával funkciu riaditeľa strategického plánovania National Security Council – Národnej bezpečnostnej rady. Okrem práva vyučuje tiež históriu jadrovej stratégie na Oxforde. Je autorom šiestich kníh.

Philip Bobbitt je synovcom bývalého amerického prezidenta Lyndona Baines Johnsona.

V roku 2002 vydal 919 stranovú knihu *Shield of Achilles: War, Peace and the Course of History – Achillov štít: Vojná, mier a smer histórie*.³⁸ V tejto knihe prezentoval koncept trhového štátu, ktorý v súčasnosti nahrádza národný štát.

Philip Bobbitt sa v knihe *Achillov štít* zaoberá vzťahom vojen a konštitučných poriadkov. Vývoj vojen a konštitučných poriadkov skúma od obdobia renesancie.

EVOLÚCIA KONŠTITUČNÉHO PORIADKU

Trhové štáty vidí ako najnovšiu formu konštitučného poriadku. V období od renesancie prešiel moderný štát piatimi základnými vývojovými stupňami. Od roku 1494 sa vystriedalo päť dominantných konštitučných poriadkov: kniežacie štáty, kráľovské štáty, štáty-národy, národné štáty a trhové štáty.

³⁵ Tamže.

³⁶ Tamže.

³⁷ Tamže.

³⁸ Bobbitt, Philip C.: *The Shield of Achilles. War, Peace, and the Course of History*. Alfred A. Knopf, A Division of Random House, Inc., New York 2002, Anchor Books, A Division of Random House, Inc., New York 2003

Tieto vývojové stupne majú nasledovné základné charakteristiky³⁹:

- **Kniežacie štáty (1494 – 1620)** – Kniežacie štáty sa vyvinuli v Taliansku počas renesancie. Nahradili predošlú vládu feudálnych lordov. Poskytovali občanom prvú významnú teritoriálnu ochranu a bezpečnosť výmenou za uznanie teritoriálnej moci kniežat. Kniežatá si najímali žoldnierov na ochranu svojich teritórií a obchodných ciest, ktoré nimi prechádzali. Na oplátku kniežatá vyberali dane.
- **Kráľovské štáty (1567 – 1702)** – Kráľovské štáty sa objavili spolu s konceptom božských, bohom daných práv vládnúť, ktoré využívali kráľi. Počas tejto éry štát pokračoval v naplňaní zodpovednosti poskytovať bezpečnosť, avšak pre väčšie teritoriálne oblasti prostredníctvom vytvárania armád a loďstva. Na oplátku subjekty režimu využívali istú formu participácie na kráľovskom božskom štatúte a sláve dynastie.
- **Teritoriálne štáty (1688 - 1792)** – Teritoriálny štát bol spojený s kontrolou obchodu na určitom teritóriu. Bol charakteristický aristokratickým vodcovstvom.
- **Štáty – Národy (1776 –1914)** – Štát – Národ sa objavil na konci osemnásteho storočia, kedy vznikol nový poriadok pod vplyvom ideí slobody a demokracie, ktoré zjednotili populáciu okolo spoločnej participácie na národnej, etno-kultúrnej identite. Počas tejto éry vidíme vzostup imperializmu a expanziu a exploatáciu národnej identity.
- **Národné štáty (1863 - 1991)** – Národný štát sa vytvoril na začiatku dvadsiateho storočia, aby slúžil ľuďom poskytujúc ekonomický blahobyt občanom. Počas tejto éry komunizmus, fašizmus a parlamentarizmus súťažili, kto poskytne občanom väčší blahobyt.
- **Trhové štáty (1989 –)** – Trhový štát vznikol v deväťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia v USA a v západnej Európe spolu s globálnou ekonomikou. Trhový štát existuje, aby maximalizoval príležitosti pre ľudí, aby mohli dosiahnuť lepší život a tiež aby zabezpečil existenciu trhových štruktúr, ktoré poskytujú bohatstvo a spoločenskú prosperitu.

MEDZNÍKY EVOLÚCIE KONŠTITUČNÝCH PORIADKOV MODERNÉHO ŠTÁTU

Od čias renesancie, kedy sa objavil moderný štát sa vystriedalo šesť odlišných konštitučných poriadkov. Ich trvanie bolo ohraničené nasledovnými medzníkmi⁴⁰:

- **Kniežací štát**
 1. 1494 – Karol VIII. Vpadol do Talianska
 2. 1572 – Masakra na deň svätého Bartolomeja
- **Kráľovský štát**
 1. 1567 – Holandská vzburá
 2. 1651 – Fronda
- **Teritoriálny štát**
 1. 1649 – Sťatie Karla I.
 2. 1789 – Francúzska revolúcia
- **Štát – Národ**
 1. 1776 – Americká revolúcia
 2. 1870 – Zjednotenie Nemecka
- **Národný štát**
 1. 1861 – Americká občianska vojna
 2. 1991 – Kolaps Juhoslávie
- **Trhový štát**
 1. 1989 – Ruská revolúcia

EPOCHÁLNE VOJNY O CHARAKTER MODERNÉHO ŠTÁTU

O charakter konštitučných poriadkov sa viedli epochálne vojny. Každá epochálna vojna priniesla víťazstvo určitého konštitučného poriadku. Počas evolúcie moderného štátu o konštitučnom poriadku rozhodovali nasledovné epochálne vojny:

- **Kniežací štát**

Habsbursko-Valoiské vojny 1515 – 1555
- **Kráľovský štát**

Tridsaťročná vojna 1618 – 1648
- **Teritoriálny štát**

Vojny Ludvíka XIV. 1667 – 1713
- **Štát – národ**

Vojny francúzskej revolúcie 1792 – 1815
- **Národný štát**

Dlhá vojna 1914 - 1990

³⁹ Tamže.

⁴⁰ Tamže.

MEDZINÁRODNÉ PORIADKY POTVRDZUJÚCE JEDNOTLIVÉ KONŠTITUČNÉ PORIADKY

Mierové zmluvy, ktoré ukončujú epochálne vojny, potvrdzujú jednotlivé konštitučné poriadky pre spoločnosť štátov. Týmto mierovými zmluvami resp. dohodami sú následovne ujednania⁴¹:

- **Kniežacie štáty**
Augsburgský mier 1555
- **Kráľovské štáty**
Westfálsky mier 1648
- **Teritoriálne štáty**
Utrechtská zmluva 1713
- **Štáty – Národy**
Viedenský kongres 1815
- **Národné štáty**
Versaillská zmluva 1919
- **Trhové štáty**
Parížsky mier 1990

ZÁKLADŇA PRE LEGITIMITU JEDNOTLIVÝCH KONŠTITUČNÝCH PORIADKOV

Každý konštitučný poriadok presadzuje jedinečnú základňu pre legitimitu. Počas evolúcie moderného štátu sa základňa pre jeho legitimitu vyvíjala následovne⁴²:

- **Kniežací štát**
Štát vzťahuje legitimitu na dynastiu
- **Kráľovský štát**
Dynastia vzťahuje legitimitu na štát
- **Teritoriálny štát**
Štát bude riadiť krajinu efektívne
- **Štát – Národ**
Štát bude presadzovať identitu národa
- **Národný štát**
Štát bude zlepšovať blahobyť národa
- **Trhový štát**
Štát bude maximalizovať príležitosti občanov

HISTORICKÉ, STRATEGICKÉ A KONŠTITUČNÉ INOVÁCIE V PROCESE EVOLÚCIE MODERNÉHO ŠTÁTU

Konštitučný poriadok dosahuje dominanciu najlepším využitím strategických a konštitučných inovácií éry. Počas evolúcie moderného štátu týmito inováciami boli následovne⁴³:

- **Kniežacie štáty**
Konzistentné financie
Permanentná vláda
Použitie kondotieri
Mobilná artiléria
Stopovanie
- **Kráľovské štáty**
Absolutizmus
Sekularizmus
Revolúcia pušného prachu
Dlhé obliehanie
Táboriace armády
- **Teritoriálne štáty**
Kontrola obchodu
Aristokratické vodcovstvo
Profesionálne armády
Kabinetné vojny

⁴¹ Tamže.

⁴² Tamže.

⁴³ Tamže.

- **Štáty – Národy**
 - Nacionalizmus
 - Imperializmus
 - Masová branná povinnosť
 - Rozhodujúce bitky
- **Národné štáty**
 - Nacionalizmus
 - Ideológia
 - Jadrové zbrane
 - Rýchle výpočty
 - Medzinárodná komunikácia

Evolúcia konštitučného poriadku moderného štátu	
Štát	Obdobie
Kniežací štát	1494 – 1620
Kráľovský štát	1567 – 1702
Teritoriálny štát	1688 - 1792
Štát - Národ	1776 –1914
Národný štát	1863 - 1991
Trhový štát	1989 –

Tab. 3 Evolúcia konštitučného poriadku moderného štátu⁴⁴

Hlavné charakteristiky jednotlivých foriem moderného štátu	
Štát	Obdobie
Kniežací štát	permanentná vláda
Kráľovský štát	absolutizmus, sekularizmus
Teritoriálny štát	kontrola obchodu, aristokratické vodcovstvo
Štát - Národ	nacionalizmus, imperializmus
Národný štát	nacionalizmus, ideológia
Trhový štát	globálne štruktúry

Tab. 4 Hlavné charakteristiky jednotlivých foriem moderného štátu moderného štátu⁴⁵

⁴⁴ Bobbitt, Philip C.: The Shield of Achilles. War, Peace, and the Course of History. Books, A Division of Random House, Inc., New York 2003

⁴⁵ Bobbitt, Philip C.: The Shield of Achilles. War, Peace, and the Course of History. Books, A Division of Random House, Inc., New York 2003

Zdroje legitimity moderného štátu	
Štát	Obdobie
Kniežací štát	Štát vzťahuje legitimitu na dynastiu
Kráľovský štát	Dynastia vzťahuje legitimitu na štát
Teritoriálny štát	Štát bude manažovať krajinu efektívne
Štát - Národ	Štát bude ochraňovať identitu národa
Národný štát	Štát zlepší blahobyt národa
Trhový štát	Štát bude maximalizovať príležitosti občanov

Tab. 5 Zdroje legitimity moderného štátu⁴⁶

KONFLIKT O PODOBU KONŠTITUČNÉHO PORIADKU

Bobbitt uvádza, že približne každých sto rokov sa mení podstata konštitučného poriadku. Táto zmena je spojená s vojnovým konfliktom prebiehajúcim v období existencie určitého konštitučného poriadku. Príkladom môžu byť národné štáty, keď počas obdobia rokov 1914 až 1990 prebiehal vojnový konflikt o povahu týchto národných štátov.⁴⁷

Bobbitt obdobie rokov 1914 až 1990 nazýva Dlhou vojnou, a zahrňuje tu Prvú svetovú vojnu, Druhú svetovú vojnu, Kórejskú vojnu, Vietnamskú vojnu, Studenú vojnu. Tieto konflikty spojil dohromady, pretože ako uvádza aj Tridsaťročná vojna sa skladala z viacerých vojenských konfliktov.⁴⁸

Dlhá vojna začala vypuknutím Prvej svetovej vojny a skončila Parížskym mierom, ktorý ukončil Studenú vojnu. Počas tejto Dlhej vojny prebiehal vojnový konflikt medzi tromi rôznymi konštitučnými poriadkami, a to medzi komunizmom, fašizmom a parlamentarizmom. Nakoniec vyhral parlamentarizmus, ktorý však ako národný štát stratil svoju legitimitu a v poslednom desaťročí dvadsiateho storočia začal byť nahrádzaný vznikajúcim trhovým štátom.⁴⁹

Vojna proti terorizmu, ktorá začala teroristickým útokom z 11. septembra 2001, môže byť podľa Bobbitta vnímaná ako začiatok novej Dlhej vojny.

TRHOVÝ ŠTÁT AKO NOVÁ FORMA KONŠTITUČNÉHO PORIADKU

Bobbitt považuje za najnovšie evolučné štádium moderného štátu trhový štát. Tento trhový štát vzniká na odlišnej báze legitimity, než akú mal národný štát dvadsiateho storočia a takisto slúži inému spoločenskému účelu. Zatiaľ čo hlavnou úlohou národného štátu bolo poskytovať rastúce materiálne bohatstvo občanom a zabezpečovať jeho spravodlivú distribúciu, úlohou trhového štátu je vzrast súhrnného bohatstva jeho občanov prostredníctvom deregulácie, rastúcich verejno-súkromných partnerstiev a devolúciou štátu blahobytu.⁵⁰

Podľa Bobbitta štát v novej podobe neexistuje preto, aby priamo zabezpečoval materiálny blahobyt občanov, ale existuje preto, aby maximalizoval príležitosti ľudí zlepšovať svoj život.⁵¹

Model národného štátu spájal suverenitu štátu s jeho teritoriálnymi hranicami. V súčasnej dobe prebiehajúce celosvetové zmeny spochybňujú tento model.

Model národného štátu je narušovaný následnými vývojovými tendenciami:⁵²

- Ochranou ľudských práv, ktorá je rozšírená celosvetovo bez ohľadu na interné zákazy.
- Rozširovaním jadrových zbraní a zbraní hromadného ničenia, ktoré robia neefektívnu obranu zvnútra.
- Rozširovaním globálnych a transnacionálnych hrozieb, ktoré prekračujú jednotlivé hranice ako znečistenie životného prostredia, migrácia, populačná expanzia, choroby a hlad.
- Rastom svetového ekonomického režimu, ktorý ignoruje hranice pohybom kapitálových investícií.
- Vytvorením globálnej komunikačnej siete, ktorá ohrozuje národné jazyky, zvyky a kultúry.

Následkom uvedených vývojových tendencií vzniká nový konštitučný poriadok, ktorý reflektuje týchto päť procesov, a tým je trhový štát.

⁴⁶ Bobbitt, Philip C.: The Shield of Achilles. War, Peace, and the Course of History. Books, A Division of Random House, Inc., New York 2003

⁴⁷ Bobbitt, Philip C.: The Shield of Achilles. War, Peace, and the Course of History. Books, A Division of Random House, Inc., New York 2003

⁴⁸ Tamže.

⁴⁹ Tamže.

⁵⁰ Tamže.

⁵¹ Tamže.

⁵² Tamže.

TRI SÚŤAŽIACE FORMY TRHOVÉHO ŠTÁTU

Bobbitt uvádza, že v súčasnosti takisto prebieha konflikt o podobu trhového štátu v rámci vytvárajúceho sa konštitučného poriadku trhových štátov. Je to konflikt medzi podnikateľským štátom, ktorý predstavujú USA, manažérskym štátom, ktorý predstavuje Európska únia a merkantilistickým štátom, ktorý predstavujú Japonsko a ďalšie štáty Ázie.⁵³

PODNIKATEĽSKÝ TRHOVÝ ŠTÁT

Trhový štát, ktorý sa vytvára v USA má podobu podnikateľského štátu. USA sa usilujú o vodcovstvo prostredníctvom produkcie a marketingu spoločného prospechu pre štáty sveta, ako je medzinárodná bezpečnosť, zdravšie životné prostredie a stabilné trhy.⁵⁴

Podnikateľský trhový štát umožňuje najväčšiu pluralitu a diverzitu s najsilnejšími hráčmi vrátane pravidiel určujúcej americkej supervelmoci. Táto forma trhového štátu je zároveň najtransparentnejšia. Podnikateľský trhový štát má tendenciu k minimálnym štátnym intervenciám a obmedzuje svoje aktivity na udržiavanie hmotnej a nehmotnej infraštruktúry.⁵⁵

MANAŽÉRSKY TRHOVÝ ŠTÁT

Trhový štát, ktorý sa vytvára v Európskej únii, má podobu manažérského štátu. Európska únia sa tu usiluje o moc prostredníctvom hegemonie v rámci regionálnej ekonomickej zóny. Manažérsky trhový štát požaduje určovanie pravidiel od medzinárodných inštitúcií ako EÚ alebo OSN. Táto forma štátu sa bude snažiť prostredníctvom dlhodobého plánovania dať väčšiu váhu záujmom ďalších generácií.⁵⁶

MERKANTILISTICKÝ TRHOVÝ ŠTÁT

Trhový štát, ktorý sa vytvára v Japonsku a ďalších štátoch Ázie má podobu merkantilistického štátu. Japonsko a štáty Ázie sa usilujú o podiel na trhu s cieľom získať relatívnu dominanciu v medzinárodných vzťahoch.⁵⁷

Merkantilistický trhový štát sa snaží určovať pravidlá ako jeho vlastní občania budú interagovať s globálnym systémom. Táto forma trhového štátu je najmenej transparentnou. Merkantilistický trhový štát je viac konsenzuálny a viac protekcionistický. Snaží sa udržiavať kontrolu nad monetárnym aj ľudským kapitálom napríklad prostredníctvom imigračných kontrol.⁵⁸

NOVÝ SVETOVÝ PORIADOK TRHOVÝCH ŠTÁTOV

Bobbitt tvrdí, že podnikateľský trhový štát najtransparentnejší, manažérsky už menej a merkantilistický je nepriehľadný.⁵⁹

Tieto tri formy trhového štátu budú súťažiť o budúcu podobu medzinárodného poriadku trhových štátov. Ako dojednávajú tento nový poriadok vo svete teroristických, environmentálnych a ďalších výziev bude určujúce pre vytvorenie nového konsenzu. Tento konsenzus sa môže vytvoriť ako výsledok úspešného riešenia série malých konfliktov ako Bosna, Rwanda, Afganistan, alebo prostredníctvom vypuknutia niečoho ako boli v minulosti svetové vojny alebo prostredníctvom nového high-tech konfliktu medzi veľmocami.⁶⁰

Formy moderného štátu v 20. a 21. storočí	
Národný štát	Trhový štát
Parlamentná demokracia	Podnikateľský trhový štát
Komunizmus	Manažérsky trhový štát
Fašizmus	Merkantilistický trhový štát

Tab. 6 Formy moderného štátu v 20. a 21. storočí⁶¹

⁵³ Tamže.

⁵⁴ Tamže.

⁵⁵ Tamže.

⁵⁶ Tamže.

⁵⁷ Tamže.

⁵⁸ Tamže.

⁵⁹ Tamže.

⁶⁰ Tamže.

⁶¹ Bobbitt, Philip C.: The Shield of Achilles. War, Peace, and the Course of History. Books, A Division of Random House, Inc., New York 2003

ÚPADOK ŠTÁTOV MARTINA VAN CREVELDA

Martin Van Creveld je izraelským vojenským historikom. Pôsobí na Hebrejskej univerzite v Jeruzaleme. Vo svojich knihách a štúdiách sa zaoberá históriou evolúcie štátu s dôrazom na transformáciu vojny a ozbrojených konfliktov. Van Creveld sa zaoberá úpadkom národných štátov v knihe *The Rise and Decline of the State - Vzostup a úpadok štátu*⁶².

Van Creveld vidí dynamiku štátu ako boj medzi národom ako duchom ľudí a národom, ktorý je vtelený do zákonov a procedúr. Rozoznáva potom šesť období vzostupu a úpadku štátu.

Obdobia evolúcie štátu podľa Martina van Crevelda:

1. Pred vznikom štátu – Prehistória do roku 1300

- Kmene bez vládcov
- Kmene s vládcami
- Mestské štáty
- Impéria

2. Vzostup štátu – 1300 – 1648

- Boj proti cirkvi
- Boj proti impériu
- Boj proti šľachte
- Boj proti mestu

3. Štát ako nástroj – 1648 – 1789

- Budovanie byrokracie
- Vytváranie infraštruktúry
- Monopolizácia násilia
- Rast politickej teórie

4. Štát ako ideál – 1789 – 1945

- Disciplinovanie ľudí
- Dobývanie peňazí
- Cesta k totálnej vojne
- Apoteóza štátu

5. Rozšírenie štátu – 1696 – 1975

- Anglosaská skúsenosť
- Latinsko-americká skúsenosť
- Frustrácia v Ázii a Afrike

6. Úpadok štátu – 1975 –

- Technológia sa stáva internacionálnou
- Hrozba medzinárodného poriadku
- Ústup blahobytu
- Ústup viery

Van Creveld tvrdí, že obdobie národných štátov sa teraz končí a preto sa končí aj obdobie štátnych konfliktov a spolu s tým aj trojité delenie na vládu, armádu a ľud. Vojny vedené štátom toto delenie posilňujú. Budúce ozbrojené konflikty budú podľa van Crevelda podobné ozbrojeným konfliktom v stredoveku, pričom úloha štátu ako aktéra v týchto ozbrojených konfliktoch bude postupne klesať.

Van Creveld uvádza, že prvým krokom k tomu, aby sme videli do budúcnosti, teraz musí byť pohľad späť do minulosti tesne pred modernizmus – na vojny, ktoré začali v stredovekej Európe v priebehu reformácie a dosiahli svoj vrchol v tridsaťročnej vojne.

⁶² Van Creveld, Martin: *The Rise and Decline of the State*. Cambridge University Press, Cambridge, UK 1999

Vo všetkých týchto bojoch boli do seba beznádejne zapletené politické, sociálne a náboženské motívy. V tej dobe armády pozostávali zo žoldnierov a hrnuli sa do nich hromady vojenských podnikavcov. Mnoho z nich platilo málo, ale zato sľubovali hory doly organizáciám, s ktorými uzatvorili zmluvy o boji. Namiesto toho drancovali kraj na vlastnú päsť... Za týchto podmienok museli akékoľvek ušľachtilé snahy o delenie... na armádu na jednej strane a ľud na strane druhej nutne stroskotať.

Van Creveld tiež uvádza, že keď je legálny monopol ozbrojenej sily, ktorý drží štát, z rúk štátu násilím vytrhnutý, existujúce rozdiely medzi vojnou a zločinom sa celkom zotrú, čo je dnes prípad... Libanonu, Sri Lanky, Salvádu, Peru alebo Kolumbie.

Van Creveld tvrdí, že ak sa zločin a vojna prestanú rozlišovať, potom bude na „národnú obranu“ v budúcnosti nazerané ako na lokálny koncept. Uvádza, že s rastom zločinnosti v našich mestách a úbytkom schopnosti štátnych správ a trestnoprávných systémov, ktoré majú chrániť občanov, sa mestská kriminalita vyvinie v skrytý konflikt, v ktorom budú spojené rasové, náboženské, sociálne a politické rysy.

Ako sa bude násilie v malom merítku doma aj v zahraničí násobiť, štátne armády sa budú zmenšovať a postupne ich nahradia rozmáhajúce sa súkromné bezpečnostné služby, ako je tomu v západnej Afrike, a mestské mafie, ktoré vznikli hlavne v bývalom komunistickom svete a pre poskytovanie ochrany miestnych obyvateľov sú možno lepšie vybavené ako verejné policajné zložky.

Etapy evolúcie štátu	
Podoba štátu	Obdobie
Pred vznikom štátu	Prehistória do roku 1300
Vzostup štátu	1300 – 1648
Štát ako nástroj	1648 – 1789
Štát ako ideál	1789 – 1945
Rozšírenie štátu	1696 – 1975
Úpadok štátu	1975 -

Zdroj: Van Creveld, Martin: The Rise and Decline of the State. Cambridge University Press, Cambridge, UK 1999

Tabuľka č. 7: Etapy evolúcie štátu

EKONOMICKÉ DOMÉNY JOHNA NAISBITTA

Americký futuroológ John Naisbitt vo svojej knihe Stav mysle. Preusporiadaj svoje myslenie a viď budúcnosť – Mind Set ! Reset Your Thinking and See the Future ⁶³ hovorí o nahrádzaní národných štátov ekonomickými doménami.

Ekonomické hranice sveta nebudú vedené medzi krajinami, ale medzi ekonomickými doménami. Spolu s globalizáciou a decentralizáciou ekonomické časti budúcnosti budú skladané odlišným spôsobom.⁶⁴

Dôležité nebude to čo je produkované krajinou alebo v krajine, ale dôležitá bude produkcia v rámci globálnych ekonomických domén a táto bude meraná hrubým produktom domén – Gross Domain Product.⁶⁵

Globálny trh vyžaduje globálne zdieľanie talentov. Výsledkom je masové spotrebúvanie talentov a vzdelanie ako ekonomická priorita číslo jedna pre všetky krajiny.⁶⁶

Naisbitt tvrdí, že to, čoho sme svedkami, nie je globalizácia krajín, ale globalizácia ekonomických aktivít. Krajiny nevytvárajú ekonomiku, ale sú to podnikatelia a spoločnosti, kto vytvára a revitalizuje ekonomiky.⁶⁷ Úlohou vlád bude vytvárať prostredie pre prosperovanie podnikateľov a spoločností.

Naisbitt hovorí o páde posledného štátneho monopolu – národných mien. Hovorí o potrebe súťaže mien, ktoré budú konkurenčné s národnými menami.⁶⁸ Uvádza, že v USA medzi rokmi 1837 a 1866 bola Slobodná banková éra, pričom

⁶³ Naisbitt, John: Mind Set ! Reset Your Thinking and See the Future. Collins, New York, NY 2006

⁶⁴ Tamže.

⁶⁵ Tamže.

⁶⁶ Tamže.

⁶⁷ Tamže.

⁶⁸ Tamže.

peniaze boli vydávané a kryté štátmi, spoločnosťami, súkromnými bankami a jednotlivcami. To predstavovalo skutočnú konkurenciu na trhu.⁶⁹

V súčasnej dobe vlna nových mien zaplavuje svet. Viac ako 4000 komunít po celom svete vytvára svoju vlastnú menu pre sociálne účely. V Japonsku je to asi 400 privátnych menových systémov, v meste Ithaca v New Yorku je menou Ithaca Hours, čo je papierový menový systém, kde čas sprostredkováva výmenu sociálnych tovarov a služieb.⁷⁰ Doplnkové meny zahŕňujú napr. systémy zbierania míľ v lietadlách, čo je mena vydávaná aerolíniami, ktorá môže byť používaná na platenie telefonických hovorov, taxíkov, reštaurácií, hotelov a nákupov.⁷¹

Máme tiež alternatívne meny ako kreditné karty a ďalšiu elektronickú výmenu, ktorá prudko rastie. Svet vytvára virtuálny kaleidoskop mien, doplnkových alebo alternatívnych. Aj napriek tomu monopol národných mien ostáva nezmenený. Naisbitt tvrdí, že posledným krokom decentralizácie bude privatizácia matky všetkých monopolov - národných mien.⁷² Budúcnosť peňazí bude doplnková, alternatívna a konkurenčná.⁷³ Alan Greenspan takisto predpovedá návrat súkromných mien v 21. storočí.⁷⁴

PRICHÁDZAJÚCA ANARCHIA ROBERTA D. KAPLANA

Americký publicista Robert D. Kaplan sa preslávil najmä svojím článkom Prichádzajúca anarchia, ktorý vydal v rozšírenej podobe v knižnej verzii ako *The Coming Anarchy – Prichádzajúca anarchia*⁷⁵. Robert D. Kaplan popisuje vo viacerých svojich knihách rozpad existujúcich štátnych štruktúr a jeho nahrádzanie rozmáhajúcou sa anarchiou.

Kaplan popisuje situáciu vo viacerých konfliktných oblastiach a vidí ju ako predobraz možnej budúcnosti taktiež vyspelých krajín. Kaplan uvádza, že v budúcnosti vojnách zostreňovaných alebo v mnohých prípadoch spôsobených nedostatkom prírodných zdrojov pôjde o kolektívne prežitie. Tieto vojny budú subnacionálne, čo znamená, že pre štáty a miestne vlády bude ťažké fyzicky chrániť svojich vlastných občanov.⁷⁶ Mnoho štátov tak definitívne zanikne. Ako bude moc štátu upadať, štát bude tiež stále menej schopný pomáhať slabším skupinám v spoločnosti i ďalším štátom. Pre priemerného jedinca bude znamenať osobná bezpečnosť viac ako politické hodnoty.⁷⁷

SPOLOČENSKÁ EVOLÚCIA DAVIDA RONFELDTA

David Ronfeldt je americký vojenský expert. Zaoberá sa evolúciou spoločenských foriem. Svoj koncept spoločenskej evolúcie prezentoval v roku 1996 v publikácii *Kmene, inštitúcie, trhy, siete – Rámce pre spoločenskú evolúciu - Tribes, Institutions, Markets, Networks. A Framework about Societal Evolution*⁷⁸.

Ronfeldt identifikoval štyri základné formy organizácie, ktoré sa vytvorili počas evolúcie spoločnosti.

Tieto štyri základné formy organizácie sú nasledovné⁷⁹:

- Kmene – organizácia založená na príbuzenských vzťahoch - K
- Inštitúcie – hierarchická forma organizácie - I
- Trhy – súťaživo-výmenná forma organizácie - T
- Siete – kolaboratívna forma organizácie - S

V spoločnosti sa v priebehu evolúcie vytvárajú rôzne organizačné formy, pričom spoločnosti na najvyššom stupni evolúcie zahŕňujú aj všetky predchádzajúce formy organizácie, ktoré sa buď navzájom dopĺňajú alebo medzi sebou súperia.

Ronfeldt potom identifikuje štyri typy spoločností, ktoré existujú v rámci súčasnej civilizácie.

Tieto štyri typy spoločnosti sú nasledovné⁸⁰:

- S1 = K – spoločnosť v Somálsku alebo v Čečensku
- S2 = K + I – spoločnosť na Kube alebo v niekdajšom ZSSR
- S3 = K + I + T – spoločnosť v Chile, Číne alebo v Mexiku
- S4 = K + I + T + S – postindustriálne demokracie

⁶⁹ Tamže.

⁷⁰ Tamže.

⁷¹ Tamže.

⁷² Tamže.

⁷³ Tamže.

⁷⁴ Tamže.

⁷⁵ Kaplan, Robert D.: *The Coming Anarchy. Shattering the Dreams of the Post-Cold War*. Random House, New York 2000

⁷⁶ Tamže.

⁷⁷ Tamže.

⁷⁸ Ronfeldt, David: *Tribes, Institutions, Markets, Networks. A Framework about Societal Evolution*. Rand, Santa Monica, CA 1996

⁷⁹ Tamže.

⁸⁰ Tamže.

Základné evolučné formy organizácie	
Forma organizácie	Charakteristika
Kmene	Príbuzenské vzťahy
Inštitúcie	Hierarchické vzťahy
Trhy	Vzťahy súťaže a výmeny
Siete	Vzťahy spolupráce

Tab. 8 Základné evolučné formy organizácie ⁸¹

Základné evolučné typy spoločnosti	
Typ spoločnosti	Príklad spoločnosti
Kmene	Somálsko, Čečensko
Kmene + Inštitúcie	Kuba, ZSSR
Kmene + Inštitúcie + Trhy	Chile, Čína, Mexiko
Kmene + Inštitúcie + Trhy + Siete	Postindustriálne demokracie

Tab. 9 Základné evolučné typy spoločnosti ⁸²

KONCEPTUÁLNE VÝCHODISKÁ VYTŤVÁRANIA TRHOVÝCH ŠTÁTOV

Trhový štát funguje na iných princípoch ako fungoval národný štát. Štát ako taký stratil schopnosť regulovať fungovanie spoločnosti v podobe ako to robil národný štát a zároveň nie je schopný zabezpečiť pre občanov to, čo zabezpečoval národný štát.

Trhový štát funguje na tom istom teritóriu ako národný štát, ale zároveň funguje v inom móde ako fungoval národný štát. Národné štáty budú postupne prechádzať k podobnému módu fungovania ako u jednotlivých štátov USA. Národné štáty Európskej únie sa tak budú postupne pripodobovať jednotlivým štátom USA.

Režimy fungovania týchto štátov sa budú pripodobovať režimom fungovania jednotlivých štátov v rámci USA. Ekonomiky jednotlivých štátov na národnej úrovni bude potom potrebné riadiť podobnými nástrojmi ako v týchto štátoch.

Zároveň sa budú obnovovať predindustriálne formy ekonomickej a spoločenskej organizácie. Privatizácia aktivít vo všetkých oblastiach života spoločnosti bude zároveň vytvárať rozvojový potenciál, ktorý umožní vytvárať napr. pracovné miesta, zvyšovať konkurencieschopnosť, produktivitu a pod. Dopady trhového štátu na ekonomiku zmenia od základov základné princípy jej fungovania. Obrisy zmien z prelomov storočí tak začnú nadobúdať konkrétne formy a prejavy.

Štátny a verejný priestor jednotlivých spoločností sa bude postupom času premieňať na privátny priestor.

Privatizácia jednotlivých aktivít bude postupne vytvárať potenciály rozvoja jednotlivých oblastí spolu s vytváraním napr. pracovných miest v neobmedzenom rozsahu.

Tu treba rozlišovať medzi privatizáciou prebiehajúcou napr. v postkomunistických krajinách, ktorá bola vo veľkom rozsahu doprevádzaná rastom nezamestnanosti, čo bolo spôsobené jej redukciami na privatizáciu hmotného majetku a nie činností a a privatizáciou činností a priestoru, ktoré premenia základnú štruktúru ekonomiky a spoločnosti v podmienkach trhového štátu.

Prechod od národného k trhovému štátu zahŕňa nasledovné oblasti:

- **Privatizácia ekonomickej sféry** – rôzne podoby privatizácie národných ekonomík prebiehajú v súčasnej dobe prakticky vo všetkých krajinách sveta, privatizácia ekonomiky prebieha v rôznych podobách od deväťdesiatych

⁸¹ Ronfeldt, David: Tribes, Institutions, Markets, Networks. A Framework about Societal Evolution. Rand, Santa Monica, CA 1996

⁸² Ronfeldt, David: Tribes, Institutions, Markets, Networks. A Framework about Societal Evolution. Rand, Santa Monica, CA 1996

rokov dvadsiateho storočia, celosvetovo sa privatizujú všetky časti ekonomiky, niekde má privatizácia podobu živelného rozpadu štátnej ekonomiky a táto sa transformuje do tieňovej ekonomiky

- **Privatizácia meny** – štátny monopol národnej meny je postupne nahrádzaný sadou alternatívnych mien súkromného charakteru. Budú vznikať privátne meny podobne ako existovali v predindustriálnej spoločnosti.
- **Privatizácia sociálnej bezpečnosti** – privatizácia sociálnej bezpečnosti zahŕňa prechod od štátom garantovanej sociálnej bezpečnosti k individuálne zabezpečenej sociálnej bezpečnosti počas celého ľudského života, čo je spojené s prechodom k individuálnemu manažovaniu vlastných finančných zdrojov pre zabezpečenie svojho života každým jednotlivcom, sociálne zabezpečenie sa transformuje do podoby osobných sociálnych účtov spravovaných privátnymi inštitúciami
- **Privatizácia zdravotnej starostlivosti** – zahŕňa prechod od štátom poskytovanej a garantovanej zdravotnej starostlivosti k vytvoreniu trhu zdravotných tovarov a služieb spolu s individualizáciou a diverzifikáciou poskytovania zdravotnej starostlivosti na trhovách základoch, vzniká ekonomiky zdravia založená na rastúcom trhu zdravotných tovarov a služieb
- **Privatizácia vzdelávania a vedy** – zahŕňa vytváranie privátne založených vzdelávacích a vedecko-výskumných inštitúcií, poskytujúcich a produkujejúce tovary a služby na trhovách princípoch, veda a vzdelanie sa transformujú do podoby informačnej ekonomiky, informácie sa stávajú hlavným výstupom vedy a vzdelávania, vzniká rastúci trh informačných tovarov a služieb, štátne vzdelávacie a vedné inštitúcie sú dopĺňané alebo nahrádzané privátnymi
- **Privatizácia obrany** – zahŕňa postupnú transformáciu národných resp. štátnych armád na vojensko-ekonomické komplexy súkromných podnikov a inštitúcií, privatizáciu bezpečnosti, privátne vojenské spoločnosti, privátny vojenský priemysel, kontraktérov, žoldnieri sú v trhovom štáte kontraktovaní bojovníci
- **Privatizácia bezpečnosti a spravodajstva** – zahŕňa vytváranie súkromných spravodajských služieb poskytujúcich služby a produkujejúce tovary na trhovách princípoch, spravodajské služby sa venujú tvorbe analýz a prognóz, nadobúdajú charakter firiem obchodujúcich s informáciami, príkladom je americká súkromná spravodajská služba STRATFOR
- **Privatizácia moci** – zahŕňa postupné rozptyľovanie moci, na moci sa podieľajú think tanky, NGO, analytické a poradenské firmy, lobbysti a pod.

Privatizácia aktivít v trhovom štáte	
Národný štát	Trhový štát
<p>Štátna a privátna ekonomika</p> <p>Štátna národná mena</p> <p>Štátne systémy sociálneho zabezpečenia</p> <p>Štátna zdravotná starostlivosť</p> <p>Štátne vedné a vzdelávacie inštitúcie</p> <p>Štátne armády</p> <p>Štátne spravodajské služby</p> <p>Vláda štátu</p>	<p>Privátna ekonomika</p> <p>Alternatívne menové systémy</p> <p>Privátne dôchodkové systémy</p> <p>Trh ekonomiky zdravia</p> <p>Trh znalostnej ekonomiky</p> <p>Vojensko-ekonomické komplexy súkromných podnikov a inštitúcií</p> <p>Trh analyticko-spravodajských informácií</p> <p>Vláda štátu plus think tanky, NGO, analytické a poradenské firmy, lobbysti</p>

Tab. 10 Privatizácia aktivít v trhovom štáte

PRIVATIZÁCIA AKO PRESUN ŤAŽISKA AKTIVÍT ZO ŠTÁTU NA JEDNOTLIVCA

Privatizácia býva chápaná ako proces politických rozhodnutí, ktoré zabezpečujú presun resp. predaj štátneho majetku súkromným inštitúciami alebo osobám resp. inštitúciami alebo organizáciami iného štátu. Privatizujú sa predovšetkým hmotné alebo nehmotné aktíva. Tento proces prebieha zhruba od osemdesiatych rokov dvadsiateho storočia, kedy sa stala priekopníkom privatizačného procesu Veľká Británia.

V rokoch 1980 až 1988 sa vo Veľkej Británii transformovalo vyše 40 % britského štátneho sektoru na súkromné podniky. Veľká Británia býva v tejto súvislosti považovaná za základný model privatizácie štátu všeobecného blahobytu. Privatizovali sa také podniky ako Britis Telecom, British Gas, The Trustee Savings Bank, Jaguár alebo British Airways.

Po páde komunizmu privatizácia prebiehala prakticky vo všetkých postkomunistických krajinách a globálne sa rozšírila na väčšinu krajín sveta. Privatizácia sa stala globálnou a privatizačné politiky sa stali súčasťou hospodárskych politík jednotlivých krajín.

Podstatou privatizácie je však presun ťažiska ekonomických aktivít a zabezpečenia jednotlivých oblastí života človeka zo štátu na jednotlivca. Štát takto stráca na význame, postupne uvoľňuje kontrolu jednotlivca a tento jednotlivec potom môže zmeniť svoj operačný rádius z priestoru ohraničeného hranicami národného štátu na globálny priestor globálnej ekonomiky a civilizácie.

Dochádza tak k dvom hlavným posunom:

- Jednotlivec rozširuje svoje ekonomické aktivity z národného trhu na globálny svetový trh.
- Zodpovednosť, zdroje a aktivity sa presúvajú z úrovne štátu na úroveň jednotlivca.

Zdroje, financie, kapitál, informácie, znalosti, bezpečnosť sa takýmto spôsobom decentralizujú a dekoncentrujú a umožňujú jednotlivcovi fungovať nezávisle na štáte resp. na národnom štáte.

Privatizácia býva chybné považovaná iba za privatizáciu hmotných a nehmotných aktív. V skutočnosti hlavným posunom je privatizácia priestoru a aktivít. Štát stráca schopnosť a prostriedky zabezpečiť blahobyt jednotlivca. Túto schopnosť i prostriedky získava jednotlivec, ktorý môže v rámci vytvárajúceho sa globálneho ekonomického a civilizačného prostredia pôsobiť ako samostatná ekonomická jednotka disponujúca potrebnými zdrojmi, financiami a kapitálom. Na jednotlivca potom prechádza aj zodpovednosť za osobnú, ekonomickú a sociálnu bezpečnosť. Jednotlivec môže dosahovať pružnú odozvu na zmeny globálneho prostredia, avšak iba za predpokladu, že nie je limitovaný v niektorých oblastiach štátom resp. jeho administratívnymi štruktúrami.

OD ŠTÁTU BLAHOBYTU K POSTSOCIÁLNEJ SPOLOČNOSTI

John Naisbitt a Patricia Aburdeneová uvádzajú následovné transformácie, ktorých výsledkom je presun kompetencií od ústrednej vlády na jednotlivca⁸³:

- Prechod od komunálnych bytov k vlastníctvu bytov
- Prechod od štátnej zdravotnej služby k súkromnej voľbe lekára
- Prechod od štátnej regulácie k trhovému mechanizmu
- Prechod od programu sociálnej politiky k programu pracovných príležitostí
- Prechod od kolektivismu k individualizmu
- Prechod od štátneho monopolu k podnikateľskej konkurencii
- Prechod od štátnych priemyselných podnikov k privatizovaným spoločnostiam
- Prechod od štátnych priemyselných podnikov k podnikom vo vlastníctve zamestnancov
- Prechod od štátneho sociálneho zabezpečenia k súkromnému poisťovníctvu a súkromnému poisteniu
- Prechod od daňových bremien k obmedzovaniu daní

John Naisbitt a Patricia Aburdeneová hovoria v súvislosti s prebiehajúcimi uvedenými transformáciami o prechode od štátu všeobecného blahobytu k postsociálnej spoločnosti.⁸⁴

ZÁVER

ODHMOTŇOVANIE EKONOMIKY - Rast významu a podielu nehmotnej ekonomiky bude určovať a meniť štruktúru a princípy fungovania ekonomík jednotlivých štátov. Nehmotné aktivity budú spojené s vytváraním dočasných trhov, budú vysoko ziskové a budú predpokladať pružnú reakciu na zmeny vo svetovej ekonomike. Ekonomiky budú stále viac fungovať ako komplexné adaptačné systémy a základ bohatstva sa bude vytvárať vo sfére nehmotnej ekonomiky resp. vytváranie bohatstva bude podmienené existenciou takejto nehmotnej ekonomiky.

SPRUŽŇOVANIE EKONOMIKY - Ekonomiky jednotlivých štátov ako i ekonomika globálne budú postupne prechádzať od dosahovania konkurencieschopnosti k dosahovaniu pružnej odozvy na zmeny globálneho prostredia. Politiky zamerané na konkurencieschopnosť budú postupne nahradzované politkami pružnej reakcie na zmeny globálneho prostredia. Bude sa tak vytvárať globálny komplexný ekonomický systém. Fungovanie a prežitie jednotlivých subjektov v rámci tohto systému bude podmienené existenciou dlhodobých stratégií umožňujúcich pružnú reakciu na zmeny globálneho prostredia.

⁸³ Naisbitt, John, Aburdene, Patricia: Megatrends 2000. Ten New Directions for the 1990's. William Morrow and Company, Inc., 1990

⁸⁴ Tamže.

PRÍLOHY

100 najväčších svetových ekonomík		
Tržby korporácií vs. HDP krajiny v miliónoch US dolárov – rok 2000		
Poradie	Ekonomika	Veľkosť v US dolároch
1	USA	9 882 842
2	Japonsko	4 677 099
3	Nemecko	1 870 136
4	Veľká Británia	1 413 432
5	Francúzsko	1 286 252
6	Čína	1 079 954
7	Taliansko	1 068 518
8	Kanada	689 550
9	Brazília	587 553
10	Mexiko	574 512
11	Španielsko	555 004
12	India	479 404
13	Južná Kórea	457 219
14	Austrália	394 023
15	Holandsko	364 948
16	Argentína	285 473
17	Rusko	251 092
18	Švajčiarsko	240 323
19	Belgicko	231 016
20	Švédsko	227 369
21	ExxonMobil	210 392
22	Turecko	199 902
23	Wal-Mart	193 295
24	Rakúsko	190 957
25	General Motors	184 632
26	Ford	180 598
27	Hong Kong	163 261
28	Dánsko	160 780
29	Poľsko	158 839
30	Indonézia	153 255
31	DaimlerChrysler	150 069
32	Nórsko	149 349
33	Royal Dutch/Shell	149 146
34	BP	148 062
35	General Electric	129 853
36	Mitsubishi	126 579
37	Južná Afrika	125 887
38	Thajsko	121 927
39	Toyota	121 416
40	Venezuela	120 484
41	Fínsko	119 823
42	Mitsui	118 013
43	Grécko	111 955
44	Citigroup	111 826
45	Izrael	110 332
46	Itochu	109 756
47	Total FINA Elf	105 869
48	Portugalsko	103 871
49	NTT	103 234
50	Enron	100 789

Tab. 11 100 najväčších svetových ekonomík I. ⁸⁵

⁸⁵ Gabel, Medard, Bruner, Henry: Global Inc. An Atlas of the Multinational Corporation. The New Press, New York, NY 2003

100 najväčších svetových ekonomík		
Tržby korporáций vs. HDP krajiny v miliónoch US dolárov – rok 2000		
Poradie	Ekonomika	Veľkosť v US dolároch
51	Irán	98 991
52	Egypt	98 333
53	Írsko	94 388
54	Axa	92 781
55	Singapúr	92 252
56	Sumitomo	91 168
57	Malajzia	89 321
58	IBM	88 396
59	Marunbeni	85 351
60	Kolumbia	82 849
61	Volkswagen	78 851
62	Hitachi	76 126
63	Filipíny	75 186
64	Siemens	74 858
65	ING Group	71 195
66	Allianz	71 022
67	Chile	70 710
68	Matsushita	69 475
69	E.on	68 432
70	Nippon Life Insurance	68 054
71	Deutsche Bank	67 133
72	Sony	66 158
73	ATT	65 981
74	Verizon	64 707
75	U.S. Postal Service	64 540
76	Philip Morris	63 276
77	Pakistán	61 673
78	CGNU	61 498
79	J. P. Morgan and Chase	60 065
80	Carrefour	59 887
81	Credit Suisse	59 315
82	Nissho Iwai	58 557
83	Honda	58 461
84	Bank of America	57 747
85	BNP Paribas	57 611
86	Nissan	55 077
87	Peru	53 882
88	Toshiba	53 826
89	Alžírsko	53 817
90	PDVSA	53 680
91	Assicurazione Generali	53 333
92	Fiat	53 190
93	Mizuho	52 068
94	SBC Communications	51 476
95	Boeing	51 321
96	Texaco	51 130
97	Nový Zéland	49 983
98	Fujitsu	49 603
99	Česká republika	49 510
100	Duke Energy	49 318

Tab. 12 100 najväčších svetových ekonomík II.⁸⁶

⁸⁶ Gabel, Medard, Bruner, Henry: Global Inc. An Atlas of the Multinational Corporation. The New Press, New York, NY 2003

Počet krajín a korporácií v rokoch 1900 až 2000		
Rok	Počet krajín	Počet korporácií
1900	62	3000
1950	74	5000
1970	125	7000
1990	190	30000
2000	220	63000

 Tab. 13 Počet krajín a korporácií v rokoch 1900 až 2000⁸⁷

Počet korporácií v rokoch 1600 až 2000	
Rok	Počet korporácií
1600	500
1700	1000
1750	1250
1800	1500
1850	2500
1914	3000
1969	7258
1988	18500
1992	30400
1997	53100
1999	59902
2000	63000

 Tab. 14 Počet korporácií v rokoch 1600 až 2000⁸⁸
⁸⁷ Gabel, Medard, Bruner, Henry: Global Inc. An Atlas of the Multinational Corporation. The New Press, New York, NY 2003

⁸⁸ Gabel, Medard, Bruner, Henry: Global Inc. An Atlas of the Multinational Corporation. The New Press, New York, NY 2003

Počet ústredí multinacionálnych korporácií v roku 2000	
Krajina	Počet ústredí
Dánsko	9356
Nemecko	8492
Južná Kórea	7460
Švédsko	5118
Švajčiarsko	4506
Japonsko	4334
USA	3387
Kanada	1722
Francúzsko	1695
Holandsko	1608
Slovinsko	1300
Brazília	1225
Fínsko	1200
Portugalsko	1100
Veľká Británia	1094
Belgicko/Luxemburgsko	988
Južná Afrika	941
Nórsko	900
Rakúsko	896
Španielsko	857
Hong Kong	819
Taliansko	806
Tchajwan	666
Česká republika	660
Austrália	610
Chile	478
Čína	379
Turecko	357
Indonézia	333
Kolumbia	300
Nový Zéland	217
India	187
Tunisko	142
Oman	92
Island	78
Chorvátsko	70
Pakistan	59
Poľsko	58
Írsko	39
Bulharsko	26
Rumunsko	20
Lotyšsko	16
Swazijsko	12
Peru	10
Trinidad a Tobago	10
Zimbabwe	8
Guayana	4
Mali	3
Zambia	2

Tab. 15 Počet ústredí multinacionálnych korporácií v roku 2000⁸⁹

⁸⁹ Gabel, Medard, Bruner, Henry: Global Inc. An Atlas of the Multinational Corporation. The New Press, New York, NY 2003

Domovské krajiny 500 svetových najväčších korporácií v roku 2000	
Krajina	Počet korporácií
USA	185
Japonsko	108
Veľká Británia	34
Nemecko	34
Francúzsko	32
Kanada	15
Čína	12
Švajčiarsko	11
Južná Kórea	11
Holandsko	11
Taliansko	8
Austrália	7
Španielsko	6
Švédsko	5
Belgicko	3
Brazília	3
Mexiko	3
Nórsko	2
Fínsko	2
Rusko	2
India	1
Južná Afrika	1
Venezuela	1
Singapúr	1
Malajzia	1
Luxembursko	1

Tab. 16 Domovské krajiny 500 svetových najväčších korporácií v roku 2000⁹⁰

Domovské krajiny 500 svetových najväčších korporácií v rokoch 1962 a 1999		
Krajina	Počet v roku 1962	Počet v roku 1999
USA	398	179
Veľká Británia	55	38
Nemecko	36	38
Japonsko	31	107
Francúzsko	27	35
Kanada	13	12
Švédsko	8	6
Švajčiarsko	6	11
Holandsko	5	9
Austrália	2	7
Južná Afrika	2	1
Taliansko	1	9
Rakúsko	1	1
Belgicko	1	4
Mexiko	1	2
India	1	1
Čína	0	10
Španielsko	0	4
Fínsko	0	3
Rusko	0	2
Luxembursko	0	1
Tchajwan	0	1
Nórsko	0	3
Brazília	0	3
Venezuela	0	1
Malajzia	0	1

Tab. 17 Domovské krajiny 500 svetových najväčších korporácií v rokoch 1962 a 1999⁹¹

⁹⁰ Gabel, Medard, Bruner, Henry: Global Inc. An Atlas of the Multinational Corporation. The New Press, New York, NY 2003

⁹¹ Gabel, Medard, Bruner, Henry: Global Inc. An Atlas of the Multinational Corporation. The New Press, New York, NY 2003

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] Barnett, Thomas, P. M. (2005): *Blueprint for Action. A Future Worth Creating.* Putnam Adult
- [2] Barnett, Thomas P. M. (2004): *The Pentagon's New Map. War and Peace in the Twenty-First Century.* G.P.Putnam's Sons, New York
- [3] Bobbitt, Philip C. (2002): *The Shield of Achilles. War, Peace, and the Course of History.* Alfred A. Knopf, A Division of Random House, Inc., New York 2002
- [4] Bobbitt, Philip C. (2003): *The Shield of Achilles. War, Peace, and the Course of History.* , Anchor Books, A Division of Random House, Inc., New York 2003
- [5] Bobbitt, Philip, Kleiner, Art (2004): *The Thought Leader Interview.* In: *Strategy + Business.* Issue 34
- [6] Bobbitt, Philip (2002): *Bobbitt on Bobbitt.* OpenDemocracy, 4 November 2002
- [7] Bobbitt, Philip (2004): *Better than Empire.* Financial Times Magazine, 13 March 2004
- [8] Friedman, Thomas L. (2005): *The World is Flat. A Brief History of the Twenty-First Century.* Farrar, Straus and Giroux, New York
- [9] Friedman, Thomas L. (1999): *The Lexus and the Olive Tree.* Farrar, Straus, and Giroux, New York
- [10] Gabel, Medard, Bruner, Henry (2003): *Global Inc. An Atlas of the Multinational Corporation.* The New Press, New York, New York
- [11] Gaddis, John Lewis (1999): *Living in Candlestick Park.* The Atlantic Monthly, April 1999
- [12] Kaplan, Robert D.(2000):*The Coming Anarchy.Shattering the Dreams of the Post-Cold War.*Random House,New York
- [13] Kaplan, Robert, D. (2003): *Přicházející anarchie. Zborcení snu – svět po studené válce.* Pavel Mervart, Červený Kostelec
- [14] Modisett, Lawrence E. (2002): *Is This the End of the Nation-State ?* In: *Naval War College Review.* Winter 2002, Vol. IV, No.1
- [15] Murray, Charles (2006): *In Our Hands. A Plan to Replace Welfare State.* The AEI Press, Washington, D.C.
- [16] Naisbitt, John (2006): *Mind Set ! Reset Your Thinking and See the Future.* Collins, New York, New York
- [17] Naisbitt, John (1994): *Global Paradox. The Bigger the World Economy, the More Powerful Its Smallest Players.* William Morrow and Company, Inc.
- [18] Naisbitt, John, Aburdene, Patricia (1990): *Megatrends 2000. Ten New Directions for the 1990's.* William Morrow and Company, Inc.
- [19] Naisbitt, John (1992): *Megatrendy 2000. Desať nových smerov na deväťdesiate roky.* Medzinárodná účastinná spoločnosť Bradlo, Bratislava
- [20] Ogilvy, Jay (2003): *Notes on the Shield of Achilles.* GBN Global Business Network, May 2003
- [21] Reynolds, Glenn (2006): *An Army of Davids. How Markets and Technology Empower Ordinary People to Beat Big Media, Big Government and Other Goliaths.* Nelson Current
- [22] Robb, John (2005): *Market-state vs. Virtual State.* Global Guerillas, November 27, 2005
- [23] Ronfeldt, David (1996): *Tribes, Institutions, Markets, Networks. A Framework about Societal Evolution.* Rand, Santa Monica, CA 1996
- [24] Rosecrance, Richard (1999): *The Rise of the Virtual State. Wealth and Power in the Coming Century.* Basic Books, New York
- [25] Scoblete, Gregory (2004): *The Market State President.* TechCentral Station. Where Free Markets Meet Technology. 09/08/2004
- [26] Starr, Randy, Newfrock, Jim, Delurey, Michael (2003): *Enterprise Resilience: Managing Risk in the Networked Economy.* In: *Strategy + Business.* Issue 30
- [27] Toffler, Alvin and Heidi (2006): *Revolutionary Wealth. How it will be created and how it will change our lives.* Alfred A. Knopf, New York
- [28] Toffler, Alvin (1990): *Powershift. Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21st Century.* Bantam Books, New York
- [29] Treverton, Gregory F. (2005): *Governing the Market State.* In: Klitgaard, Robert, Light, Paul C. (editors): *High-Performance Government. Structure, Leadership, Incentives.* RAND Corporation, Santa Monica, California
- [30] Treverton, Gregory F. (2001): *Intelligence and the „Market State“.* The Nation-State's Changing Role. In: *Studies in Intelligence.* Winter-Spring 2001 No. 10, Unclassified Edition
- [31] Van Creveld, Martin (1999): *The Rise and Decline of the State.* Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom
- [32] Van der Veer, Jeroen (editor) (2005): *Shell Global Scenarios to 2025. The future business environment: trends, trade-offs and choices.* Royal Dutch/Shell Group

ADRESA AUTORA

Ivan KLINEC, Ing., Ekonomický ústav SAV, Šancová 56, 81105 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: ivan.klinec@gmail.com

RECENZENT

Miroslav RUSKO, RNDr., PhD., Slovenská technická univerzita v Bratislave, Materiálovotechnologická fakulta Trnava, Ústav bezpečnostného a environmentálneho inžinierstva, Botanická 49, 917 01 Trnava, Slovenská republika